

Els espais test agraris i la incorporació de joves i noves persones a la pagesia, a debat

Les primeres Jornades sobre Espais Test Agraris posen en comú durant tota la setmana els coneixements i debats sobre els nous models d'incorporació de joves i gent nova a la pagesia | Els espais test permeten a les persones que volen incorporar-se a la pagesia sense provenir de tradició agrària un temps i un acompanyament per testejar l'activitat sense necessitat de fer una gran inversió econòmica

Un ramat de vaques a la Casa Nova de Sora, una de les explotacions col·laboradores en els programes d'innovació agrària d'ARCA | Oriol Clavera

Només un 7% dels titulars d'explotacions agràries a l'Estat espanyol tenen menys de 40 anys. El relleu agrari és complex, i l'entrada de joves però també de la cada vegada més present demanda de persones que no provenen de família pagesa, fa necessària l'exploració de nous models d'accés a la pagesia. És a través d'aquesta anomenada «nova pagesia» que també s'espera pal·liar alguns efectes derivats del despoblament de determinades zones rurals de Catalunya.

És el que està fent, per exemple, el Grup Operatiu RETA, impulsat des l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), a través dels anomenats espais test agraris, un model d'incorporació a la pagesia que des d'ARCA mateix també s'està treballant a través d'altres

programes actualment en marxa. Des d'aquest dilluns i fins divendres les Primeres Jornades sobre Espais Test Agraris posaran en comú els aprenentatges i debats entorn a aquest model i tot allò relacionat amb la innovació en la incorporació de nous agents a la pagesia.

Video: https://www.youtube.com/watch?v=_Rk1z_jEjiM

Els espais test agraris són un nou model d'incorporació de persones joves i noves a la pagesia ja molt estès en altres països europeus, sobretot a França, i que està començant a implantar-se a l'Estat espanyol. Les Primeres Jornades sobre espais test agraris que es fan des d'aquest dilluns 6 de juliol fins divendres serviran per fer balanç de la feina duta a terme fins al moment, així com per unir esforços entre totes aquelles persones i entitats que estan treballant per una nova generació agrària.

Els dos primers espais test agraris, a Casar de Cáceres i a Gandesa

A l'horitzó més proper, està prevista la creació de la futura Red de Espacios Test Agrarios, que actualment s'està activant a Extremadura i a Catalunya. També es treballa en la propera posada en funcionament dels dos primers espais test agraris a Casar de Cáceres, a Extremadura, i a la comarca de la Terra Alta, a Catalunya. En concret, una granja experimental per a un ramat de 160 cabres lleteres en intensiu a Casar de Cáceres, i un ramat de cabres de carn en extensiu a Gandesa, a la Terra Alta, amb una experiència innovadora en producció de carn de pastura però també promovent la silvopastura per a la prevenció d'incendis forestals.

L'Escola de Pastors de Catalunya és una altra de les entitats col·laboradores dels programes d'espais test agraris

Les jornades estaven inicialment programades per als dies 3, 4 i 5 de juny a Lleida, però la pandèmia de la Covid-19 va obligar al seu ajornament i finalment es duran a terme en format online durant aquesta setmana. No obstant això, es podrà seguir amb bona part del programa

inicial, amb la participació de diversos experts en la matèria, entre els quals José Emilio Guerrero, catedràtic de la Universitat de Còrdova, i Ricard Ramon, cap d'unitat de la Direcció General d'Agricultura i Desenvolupament Rural de la Comissió Europea. Aquest últim, una de les veus més autoritzades en la matèria a Europa, exposarà els nous enfocaments i oportunitats respecte al relleu generacional que es contempen en la PAC, la política agrària comunitària europea.

Participació de la veterana xarxa francesa d'espais test agraris

Les jornades també comptaran amb la participació de representants de RENETA, la veterana xarxa francesa d'espais test agraris. Els espais test agraris, de fet, apareixen als Estats Units el 1998 i s'adapten al model europeu a França a partir de 2006. En aquest últim país hi neixen per donar resposta als reptes plantejats per la incorporació de nous agents al sector agrari: perfils sense un vincle familiar directe i amb unes necessitats molt específiques en el procés d'instal·lació. A França el model es consolida el 2012 amb el naixement de RENETA. En aquest país, en concret, la implantació del model va tenir lloc després d'un accelerat procés d'abandonament del sector agrari, que va comportar la pèrdua de 200.000 treballadors entre els anys 2000 i 2010.

L'experiència francesa ha inspirat en els últims anys els primers treballs incipients en el mateix sentit a l'Estat espanyol. Així, des de 2018 està treballant per a la implantació del model a l'Estat espanyol el Grup Operatiu RETA (GO RETA), inicials que es corresponen a les de la futura Red de Espacios Test Agrarios. De fet, s'espera que les jornades del 6 al 10 de juliol representin el germen que permeti la conformació de la futura xarxa espanyola. El GO RETA, sota l'auspici del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, és l'organitzador de les jornades.

Aquestes comptaran amb la presència de Jean-Baptiste Cavalier, coordinador de la xarxa francesa RENETA. Es tracta d'una oportunitat única per conèixer de primera mà com es va gestar, crear i organitzar, i sobretot com ha evolucionat i en quin moment es troba actualment, la xarxa de referència en espais test agraris a Europa. Entre els ponents de les jornades també hi ha Kattalin Sainte-Marie i Joseph Leblanc, que explicaran dues experiències d'èxit d'espais test agraris en sengles regions franceses, que també formen part de RENETA.

Visita de treball a Niu Verd, explotació de pollastres ecològics de Sant Feliu Sasserra Foto: Oriol Clavera

La ponència de Jean-Baptiste Cavalier serà el punt de partida per al desenvolupament del «Taller de co-creació: teixint la RETA», en el qual es compartiran els primers passos efectuats pel GO RETA encaminats a la creació de la futura xarxa d'espais test agraris a l'Estat espanyol. El taller va adreçat a entitats que hagin iniciat el procés de creació d'un espai test agrari o que tinguin pensat fer els primers passos en un període breu de temps.

Més enllà de la feina entorn a les experiències en xarxa, les jornades del 6 al 10 de juliol tenen la voluntat d'unir esforços entre totes aquelles persones i entitats que treballen per una nova generació agrària, amb l'objectiu final de facilitar els processos d'incorporació de persones joves i noves al sector. Des del GO RETA compartiran el seu procés d'aprenentatge amb totes aquelles persones i entitats interessades en el desenvolupament rural, l'emprenedoria agrària o la innovació social en els processos de relleu generacional, i especialment en aquells vinculats a la creació d'un espai test agrari.

Així mateix, s'explicaran algunes de les experiències de la feina conjunta del GO RETA a Catalunya i Extremadura, a través dels responsables tècnics, però també d'alguns dels productors agraris que estan treballant en els dos territoris. Així, per exemple, en la primera taula rodona d'aquest dilluns, s'intentarà respondre a la pregunta de què vol dir innovar quan estem parlant de relleu generacional en el sector agrari. A part de l'esmentat José Emilio Guerrero, catedràtic de la Universitat de Còrdova, hi participaran Laura Dalmau, subdirectora general de Planificació Rural del Departament d'Agricultura de la Generalitat; Raquel Serrat, productora de boví i equí ecològic de Pardines, al Ripollès, i Enrique Vega, productor de boví, porcí i olivera ecològics d'Oliva de Plasencia, a Càceres.

Una experiència innovadora a l'Estat espanyol

Els espais test agraris són una iniciativa innovadora a l'Estat espanyol que té per objectiu facilitar

el relleu generacional a les explotacions agrícoles, ramaderes i forestals, atraient i assentant a les persones joves i noves en els territoris rurals. Aquest objectiu s'aconsegueix a través de l'acompanyament de les persones que volen dur a terme un projecte emprenedor en un entorn de prova, que els permet una inserció progressiva i segura al sector agrari. Encara que no únicament, són programes especialment concebuts per a aquelles persones que no provenen de famílies de tradició agrària. En concret, el programa els permet, tal com es desprèn del seu nom, testejar el sector sense la necessitat de fer una inversió econòmica important durant un primer període, i amb el suport, acompanyament i formació a nivell tècnic, empresarial i personal de les entitats que formen part de l'espai test agrari.

Treballs agraris a l'Horta de Can Calafell, a Manresa Foto: Oriol Clavera

Les jornades s'organitzen sota l'auspici del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, encara que l'organització de les mateixes recau en el Grup Operatiu RETA, que porta treballant en la implantació del model a l'Estat espanyol des de la seva creació el 2018. El grup té l'origen en la col·laboració de diverses entitats que treballen en el desenvolupament rural a Catalunya i Extremadura. La coordinació va a càrrec de l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), impulsora de diversos projectes d'innovació social en l'àmbit rural, i que també està treballant en paral·lel en la implementació d'altres espais test agraris a Catalunya a través del GO RETA però també i especialment del programa PECT BCN Smart Rural, a través del qual properament també veuran la llum altres espais test agraris a la demarcació de Barcelona.

Un dels objectius aconseguits aquest mes de maig des del GO RETA és la primera guia metodològica per a la creació d'espais test agraris a l'Estat espanyol. El Grup Operatiu RETA i el seu projecte d'innovació estan coordinats per Neus Monllor, consultora agrosocial especialista en desenvolupament rural i relleu generacional. L'objectiu d'ARCA i el GO RETA, precisament, és aprofitar la metodologia per impulsar espais test agraris en diferents territoris. D'aquí també la necessitat de la feina en xarxa que es debatrà a les jornades del 6 al 10 de juliol.

Només un 7% dels titulars d'explotacions agràries tenen menys de 40 anys

El nombre d'explotacions agràries ha disminuït un 2,1% a l'Estat espanyol en el període comprès entre 2013 i 2016 segons l'Enquesta sobre l'Estructura de les Explotacions Agrícoles de l'INE. Segons la mateixa font, els titulars d'explotacions agràries més grans de 55 anys representen el 65% del total, i els de menys de 40 anys, el 7%. Els titulars d'explotacions agràries en condicions de treball assalariat fix són en un 38% majors de 55 anys, i en un 14% menors de 40 anys. La tendència és similar a la majoria de regions europees, en les quals només el 5,3% dels titulars d'explotacions agràries són menors de 35 anys.

Ovelles a la munyidora a la cooperativa Cooprado, a Extremadura, una de les impulsores dels nous espais test agraris en aquella regió

D'aquí la necessitat i l'esforç d'entitats i administracions per crear nous models que facilitin la incorporació de persones joves i noves a la pagesia. Més encara quan els experts han constatat que hi ha una nova generació de pageses i pagesos, molts d'ells sense arrels agràries i sovint d'origen urbà, vital per assegurar la continuïtat en les activitats primàries afectades per la falta de relleu generacional. Aquests nous agents agraris requereixen d'un acompanyament diferent al perfil tradicional perquè, encara que solen tenir formació superior, els falten experiència pràctica i eines de facilitació d'accés a la terra, entre d'altres aspectes clau.

És en aquest marc que neixen els espais test agraris, com una eina que facilita la incorporació de nous agents al sector i que dona oportunitats d'accés a la terra a les persones emprenedores. Això s'ha de traduir en empreses viables, amb inversions ajustades a les necessitats reals i amb un canvi d'orientació de les explotacions agràries cap a produccions més sostenibles social, econòmica i ambientalment. D'aquí l'acompanyament durant un període de temps per testejar l'activitat agrària per part dels nous agents, però també per dimensionar el projecte a les

necessitats concretes de cada cas.